Cris, god. XII., br. 1/2010., str. 86 – 96

Štovanje sv. Marka Križevčanina u Križevcima u razdoblju od 1905. do 1969. godine

ŽELJKO VEGH
Knjižnice grada Zagreba
Gradska knjižnica
Starčevićev trg 6
HR-10000 Zagreb
zeljko.vegh@kgz.hr

Pregledni članak
Review article

Primljeno/*Recieved*: 15. 10. 2010.
Prihvaćeno/*Accepted*: 20. 11. 2010.

U članku se kontinuitet štovanja sv. Marka Križevčanina u Križevcima 1905. – 1969. razmatra na četiri primjera: 1. svečana proslava beatifikacije Marka Križevčanina 1905. godine; 2. svečana proslava dvadesetogodišnjice beatifikacije 1925. godine; 3. štovanje sv. Marka Križevčanina u komunističkoj Jugoslaviji, u vrijeme kada je župnik bio vlč. dr. Stjepan Kranjčić (župnik 1952. – 1968.); 4. svečana proslava 350. godišnjice mučeničke smrti sv. Marka Križevčanina 1969. godine.

Iz navedenih primjera autor zaključuje da su Križevčani kontinuirano štovali sv. Marka Križevčanina od 1905. godine te da su prepoznali u sv. Marku Križevčaninu njegove temeljne krjeposti: poniznost i ustrajnost u katoličkoj vjeri.

Ključne riječi: sv. Marko Križevčanin, štovanje sv. Marka Križevčanina, Križevci, hrvatski svetci

O štovanju sv. Marka Križevčanina u Križevcima već se pisalo u dvije važne knjige o sv. Marku. Za razdoblje nakon 1995. godine, kada je papa Ivan Pavao II. proglasio svetima Košičke mučenike Marka Križevčanina, Stjepana Pongratza i Melkiora Grodeckoga, vrlo je solidan izvor podataka knjiga *Sv. Marko Križevčanin u prilozima Glasa Koncila* (Zagreb, Glas Koncila, 2009.). Stoga u radu ne iznosim podatke o štovanju sv. Marka Križevčanina godine 1995. ni nakon te godine. Kratak pregled štovanja sv. Marka Križevčanina od 1905. do 1995. iznio je Ivan Peklić u svojoj knjizi *Hrvatski mučenik sveti Marko Križevčanin: život sv. Marka Križevčanina* (Veda, Križevci, 1995.). U radu sam pokušao razdoblje štovanja sv. Marka Križevčanina u Križevcima od 1905. do 1969., kada je križevačka crkva sv. Ladislava dobila za suzaštitnika sv. Marka Križevčanina, nadopuniti novim podatcima.

Naslov rada potiče na dva pitanja. Jedno je: *Kako su Križevčanke i Križevčani štovali svojega sugrađanina, sv. Marka Križevčanina?* ali još je važnije: *Tko je sv. Marko Križevčanin?* Od 1995., kada je svečano, zajedno s dvojicom svojih drugova, Košičkim mučenicima Stjepanom Pongratzom i Melkiorom Grodeckim, proglašen svetim, napisano je i objavljeno u Hrvatskoj mnogo tekstova o sv. Marku, izrečeno je mnogo propovijedi. Tako znamo o životu sv. Marka Krizina sve što se moglo saznati, a u propovijedima je ponajviše naglašavano kako sv. Marko daje primjer čvrste, nepotkupljive katoličke vjere.

Kada se pitamo tko je sv. Marko Križevčanin, pitamo se: kakva je njegova osoba? Za čime je sv. Marko čeznuo, koja je bila njegova najveća životna želja, koju možda možemo iščitati iz njegova života? Ta pitanja nisu neobična jer i mi, vjernici, ne dolazimo na sv. misu u crkvu samo kao dio katoličke zajednice, nego prije svega kao osobe; dolazimo pred Boga sa svojim grijesima, svojim tjeskobama, svojim nadama i potrebama, sa svojim čežnjama. Tako, kao osobe, svi smo pred Bogom jednako vrijedni: i oni koji zauzimaju u društvu važne položaje kao i oni koji ne uživaju časti i posebne odgovornosti, koje se uz časni položaj u društvu podrazumijevaju, ili bi se barem trebale podrazumijevati.

Potražit ćemo odgovor na pitanje tko je sv. Marko Križevčanin u kratkoj povijesti štovanja sv. Marka u Križevcima.

Prvo odlazimo u godinu 1905., što će možda koga i iznenaditi budući da je ove, 2010. godine, u jednoj publikaciji, tiskanoj u povodu važne crkvene svečanosti, objavljeno da u Križevcima nije bilo nikakva spomena bl. Marku prije 1969. godine.[1]

Godine 1905., 15. siječnja, u Rimu je papa Pio X. svečano proglasio svetima trojicu Košičkih mučenika. Od tadašnjih hrvatskih tiskovina najopširnije je o tome događaju, kao i o tadašnjim svečanostima u Križevcima, izvještavao dnevni list *Hrvatstvo*, kojega je izdavač bilo Hrvatsko katoličko tiskovno društvo – list je izlazio od 1904. do 1910., a 1905. glavnim mu je i odgovornim urednikom bio Fran Plevnjak, vjeroučitelj u Zemaljskome zavodu za gluhonijeme u Zagrebu i autor važne knjige *Prilozi za kulturnu povijest hrvatskog svećenstva (rad svećenstva na školskom-prosvjetnom polju)*, Zagreb, 1910. U subotu 14. siječnja cijelu prvu stranicu lista *Hrvatstvo* pokrio je nepotpisani prigodni tekst naslovljen *Uoči beatifikacije Marka Križevčanina*, za koji pretpostavljamo da ga je sročio Fran Plevnjak. U tome tekstu autor je pokušao opisati osobu sv. Marka, a takav se pokušaj poslije nije ponovio. Pa evo ulomka iz *Hrvatstva* iz godine 1905.:

»(...) Nije on kao svi drugi miljenici Božji tražio znanosti samo za sebe, nije je iskao da udovolji svojoj taštini ili radoznalosti. On je uztrajno i uspješno hrlio za znanjem, on ga je pribrao radi duhovnih potreba svojih i svojega bližnjega. Ta, sveti su u obće izobraženi duhovi, ovaj više, onaj manje – već prema darovima, koje im je Bog dao, prema sposobnostima, kojima ih je On obdario. Oni potanko poznavaju velebne istine vjere – koje mnogo doprinose k običnom, naravskom znanju. To znanje posjedovali su mnogi sveti u osobito velikom stupnju. Tko je bolje poznavao otajstva filozofije nego recimo sv. Augustin i sv. Toma? Tko je bolje vladao besjedom i bio rječitiji nego sv. Ivan Zlatousti ili sv. Bernardo? To eto nalazimo svuda, to nalazimo i u našem blaženiku Marku Križevčaninu.

Da, recite mi, tko se diže mišlju više nego li sveti, tko imade širi pogled nego li oni? U svietu se kvalifikuju kao veliki duhovi oni ljudi, koji čeznu za tim, da igraju u svoje doba ulogu i da živu u uspomeni malenoga broja učenjaka i to barem kroz nekolike naraštaje. No što su ti velikani prema Božjim ugodnicima i miljenicima? Posjed jedne čestice u svietu izpunja im sve želje. Sveti gledaju cio sviet, pa kada ga izporede sa svojim neizmjernim čežnjama, nalaze, da je premalen za njih. Kada bi im se dala u nasljedstvo vlada nad cielim svemirom, oni je ne bi primili, oni bi je odbili. Oni znadu, oni osjećaju, da su pozvani na uživanje daleko većih dobara, nego li su ona, koja im sviet može da dade! Njihova se ambicija diže prema neizmjernom nebu, njihova žeđa za srećom stišava se samo ufanjem u vječno blaženstvo. U tome leži veličina našega Marka, što mu je veliki duh i veliko srce težilo ne za kukavnim dobrima ove zemlje, već za onim najvećim dobrima, koja jedino mogu da udovolje našemu srcu – najsavršenijim načinom. Nije blaženi Marko imao srca sebeznala, srca samo za sebe zauzeta. Njegov život uči protivno. Malo imade srdaca, koja bi bila tako topla, požrtvovna i dobrotvorna, kako je bilo njegovo srce. Kao svi ugodnici Božji, bili oni bogati ili siromašni, bili slavljeni ili grđeni, bili mogućni ili nemoćni, hodao je on svietom kao i naš Spasitelj svuda »čineći dobro«. Čim je on ovjenčan znanjem i utvrđen u pobožnosti došao (g. 1615.) u svoju domovinu, provodio je u životu ono oduševljenje za svetu vjeru i njezine istine, što no ga je bio stekao u vječnom gradu. On je

1 Prigodom ređenja prvoga bjelovarsko-križevačkog biskupa mons. Vjekoslava Huzjaka objavljena je knjižica *Euharistijsko slavlje prigodom uspostave Bjelovarsko-križevačke biskupije i biskupsko ređenje prvoga bjelovarskoga-križevačkog biskupa mons. Vjekoslava Huzjaka* (priredili Ante Crnčević, Miroslav Martinjak), u kojoj je Stjepan Kožul autor teksta *Bjelovarsko-križevačka biskupija* (Kožul, 2010.). Na 19. stranici o štovanju sv. Marka Križevčanina u Križevcima Kožul piše: »Za što veće štovanje hrvatskih blaženika silno se zauzimao zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, uz pomoć urednika HKD-a sv. Jeronima dr. Josipa Andrića i drugih. Nadbiskup je i novu župu na Selskoj cesti u Zagrebu 1937. godine posvetio blaženomu Marku Križevčaninu. U Križevcima nije bilo nikakva spomena bl. Marku. Veće gibanje i štovanje bl. Marka počelo je u vrijeme župnika Vida Cipriša, koji je ishodio da crkva i sv. Ladislava u križevačkome Gornjem gradu dobije kao suzaštitnika bl. Marka te je počeo izdavati župni list *Krizinus*, a 1969. godine organizirao veliku svečanost u prigodi 450. obljetnice mučeništva bl. Marka, koju je s našim biskupima, svećenicima i Božjim narodom predvodio pročelnik Kongregacije za nauk vjere u Rimu kardinal Franjo Šeper. Otad počinju i godišnja proštenja Markova blagdana u njegovu rodnom gradu Križevcima, kod njegove crkve.« Ne samo da su Križevčani na razne načine štovali sv. Marka Križevčanina prije 1969., nego nije istina ni to, kao što ćemo vidjeti, da je župnik Vid Cipriš bio glavni organizator velike svečanosti održane u Križevcima 1969. godine.

tako plamtio za spasenje duša, da je ne samo u svome rodnom gradu nego i njegovoj okolici karao zlo i opačinu, uklanjao grieh i ljude poticao na krepostno življenje. Još se je većim junakom kršćanske ljubavi pokazao, kada je s najvećom brzinom pohrlio u grad Košice, da bude od pomoći obsjednutim katolicima u gradu, da im pruža duhovnu utjehu. Poput sv. Pavla Nolanskoga, sv. Franje Borgije, Rajmunda Nonata, sv. Vincencija Paulskoga postade i blaženi Marko mučenik i žrtva ljubavi prema bližnjemu. Ovomu dvojemu: znanju i jakosti treba nam se diviti u životu blaženoga Marka. On će nam sutra biti dozvoljen da ga štujemo i sazivamo, pa će odatle nastati za nas dužnost, da ga nasljedujemo, želimo li, da nam bude od koristi njegovo štovanje i sazivanje.

Uzdignimo dakle svoja srca prema nebu i prema Bogu! Blaženi Marko čut će tamo naše vapaje, naše uzdisaje. Neka nas sutrašnja beatifikacija napuni i katoličkim i narodnim ponosom. Radujmo se s toga i kao katolici i kao Hrvati, pa gledajmo da nam novi odvjetnik kod Boga udahne što više volje i snage za dobro i izhodi što više blagoslova za tolike potrebe našega duha, naših obitelji, naše domovine!?[2]

Kada vjernik stoji pred Bogom, Bog ne mjeri njegove domašaje u znanosti ako je znanstvenik i učen čovjek, ili čovjekova postignuća u bilo kojoj struci, nego prije svega Bog gleda čovjekovo srce, gleda je li čovjekovo srce okrenuto samo sebi ili ima topline i za bližnjega. Tako su svetci Božja zrcala u kojima se vidi kakva su naša srca i imamo li ljubavi za bližnjega u naše doba, u doba u kojemu mi danas živimo. A da su Križevčani imali srca za sv. Marka Križevčanina, za bližnjega, potvrđuje izvještaj o tome kako su Križevci proslavili beatifikaciju Marka Križevčanina u nedjelju 15. siječnja 1905., kada su se, unatoč velikoj studeni, okupili u crkvi sv. Križa i oko nje. Eto izvještaja iz lista *Hrvatstvo*:

»Križevci, 15. siečnja 1905.
Proslava beatifikacije blaž. Marka Krizina – Križevčanina

Starodrevni Križevci, taj dični i ponosni grad, koji je u slavnoj ali krvavoj hrvatskoj prošlosti slovio kao jedan od prvih hrvatskih gradova, proslavio je dana 15. siečnja riedku slavu, slavu, kakove još nikada dosele. Toga dana življe je zakucalo srce svakoga čestitoga križevačkog građanina, grud mu se ponosnije nadimala a na licima počivala je neka neobična radost i ponos. Da, stari Križevac dočekao je sretan i važan dan, da je jedan od njegovih velikih sinova, skromni Marko Krizinus proglašen blaženim i uvršten u red Božjih ugodnika.

Već u predvečerje beatifikacije – oko 6 sati – unatoč vrlo studenom i burnom vremenu obilazila je glavnim ulicama gradska glazba, da naviesti početak svečanosti, a cieli je grad bio razsvietljen i sve kuće okićene hrvatskim trobojnicama.

Na sam dan proslave u 10 sati krenula je svečana i veličanstvena procesija iz župne crkve sv. Ane u staru, historičku crkvu sv. Križa, gdje je blaženi Marko bio dvie godine dušobrižnik. Liep je pojav, da su u procesiji, kao i kod ciele svečanosti sudjelovale sve oblasti, školska mladež više i niže pučke, te stručne škole sa učiteljskim zborom, nadalje svi cehovi pod svojim zastavama, vatrogasno družtvo i gradska glazba.

Nakon procesije bila je sv. misa, koju je služio uz asistenciju vjeroučitelja dra. Juraja Cenkića i domaćega kapelana Josipa pl. Valjaka, narodni zastupnik i župnik koprivnički v. g. Stjepan Zagorac. Dosta velika crkva sv. Križa bila je premalena i pretiesna za sav onaj pobožni puk, što se toga dana zgrnuo iz bližnje okolice, da dade čast i poštovanje hrvatskom sinu, blaženomu Marku, i da se preporuči u njegov mogući zagovor. I premda je cielo do podne sipao snieg i duvao oštri sjevernjak, pobožni je narod gologlav uzdržao vani oko crkve sve do konca službe Božje.

Uzvišenosti proslave odgovarala je prekrasna propovied domaćega vjeroučitelja dra. Cenkića. Grad Križevci jamačno već davno i davno nije čuo tako učene, tako tople i veličajne propovjedi kao što je bila ova. Već sam pjesnički uvod duboko je svakoga slušača dirnuo u srce i na oku mnogoga i mnogoga javila se suza ganuća i nekog blaženstva. Prikazav u kratkim crtama život, rad i mučeničku smrt Marka Krizina, prešao je na to: kako toga ugodnika Božjega ne smijemo smatrati zasebice, nego u koliko je kao hrvatski sin, kao čestiti i

2 *Uoči beatifikacije Marka Križevčanina*. *Hrvatstvo*. 2 (1905.), br. 11. str. 1.

ponosni Hrvat, u sebi inkarnirao ideju katolicizma, koja je bila uzko svezana s hrvatskim narodom u težkim i nesnosnim danima XVI. i XVII. vieka. Zatim je prešao na dokazivanje, kako je vjera bitni sadržaj čovjeka i kako absolutno nije moguće zamisliti naroda sretna bez pozitivne vjere u obće, a napose hrvatskoga bez uzvišenoga katolicizma. Dokaze za to naveo je iz Platonovih zakona, iz Aristotelove filozofije, kao također i iz drugih uglednih izvora.

U II. dielu analizovao je akt mišljenja i htienja, i dokazivao potrebu vjere. Sve je to bilo začinjeno prekrasnim primjerima i prispodobom Vergila, Dantea i temeljitim poznavanjem moderne filozofije. – Osobito je liep zaključak, da budemo i mi kao što je bio i blaž. Marko poput gorde hridi jak, stalan i neslomiv značaj, vjeran sin sv. crkve, pa da i mi sliedimo njegove stope, jer time ćemo najbolje dokazivati, da smo u istinu dostojni da se nazivamo njegovim sugrađanima i zemljacima.

Ta propovijed, bolje rekuć znanstvena razprava, bila je pravi duševni užitak, zdravo sjeme, koje nije palo na neplodno tlo, već koje se duboko usadilo u srca čestitih Križevčana, koji Bogu hvala unatoč umjetnim makinacijama nisu izgubili žive vjere u pravednoga Boga; koji su još uviek valjani i iskreni sinovi sv. katoličke crkve, koji se ponose njome poput svojih neumrlih pradjedova, koji umirahu hrabro ›za krst i slobodu!‹

I tako je starodrevni Križevac i opet zasvjedočio, da je nepokolebiv u svojoj katoličkoj vjeri i da umije cieniti i veličati slavnoga svoga sina, koji je pred cielim katoličkim svietom prodičio sebe, svoj rodni grad, svoju dragu i svetu otačbinu Hrvatsku, koje se vazda otvoreno priznavao dobrim i zahvalnim sinom.

Pa dao Svemogući da u srcima ne samo dičnih Križevčana već i vascieloga naroda hrvatskoga bude uviek živa i stalna vjera i nepokolebiva ljubav prema sv. katoličkoj crkvi. A blaženi naš zemljak Marko Krizinus neka se pred priestoljem Božjim sjeća svoga naroda i svoje hrvatske grude, na kojoj je ugledao prvo svietlo, i neka moli Vječnoga da toj njegovoj rođenoj grudi svanu što prije ljepši i sretniji dani!

Ciela ova liepa slava završena je poslije podne svečanom večernjicom (vespere) uz ›Te Deum‹.«[3]

Svečanom je liturgijom beatifikacija Marka Križevčanina proslavljena i u grkokatoličkoj katedrali Svetog Trojstva:

»Povodom beatifikacije Hrvata – Marka Krizina iz Križevaca uveličana je u stolnoj crkvi Sv. Trojice sv. liturgija na ovaj način:

Đakonisanu sv. liturgiju odpjevaše notalno pitomci biskupovog sirotišta, čineći dvored na soleji, obučeni u odeždice i držeći ripide.[4]

Poslije pročitanoga evangjelja rečena je propovied prigodnica o blaženiku Marku, u kojoj je iztaknuto i udioničtvovanje kod čina beatifikacije pripadnika hrvat. katoličke crkve grčkoga obreda. Na koncu liturgije odpjevana je pjesma »Tebe Boga hvalimo«, a završena sa mnogoljetsvijem: sv. Otcu, vladiki i žiteljstvu grada Križevaca katoličke vjeroizpoviesti.

Među siromake grada razdielio je preč. g. gener. vikar Gjuro Badovinac pet sto kruna, darovanih po presv. g. vladiki na polazku u Rim.

U oči nedjelje a na novu godinu grkokatolika bijahu vladičanska palata i domovi kanonički razsvietljeni 1 sat prije pozdravljenja u večer i 2 sata po pozdravljenju.«[5]

Spomenimo da su dva dana pranije, 13. siječnja, u hrvatskom izaslanstvu koje je bilo u audijenciji kod pape Pija X, bili i istaknuti Križevčani na čelu s grkokatoličkim biskupom Drohobeckim:

»Audijencija Hrvata kod sv. Otca

Rim, 13. siečnja 1905.

Danas poslije podne u tri sata primio je sv. Otac u posebnu audijenciju Hrvate, koji su došli ovamo, da prisustvuju svečanoj beatifikaciji Marka Križevčanina, koja će biti u nedjelju 15. o. mj.

Damazovim stubama unišli smo u Klimentovu dvoranu. Najprije je pošao preuzv. g. nadbiskup zagrebački Posilović pokloniti se sv. Otcu sa prisutnim biskupima Drohobeczkyjem, Palunkom

3 *Proslava beatifikacije blaž. Marka Krizina – Križevčanina. Hrvatstvo*, 2 (1905), br. 14, str. 2.

4 Ripida – velika pokaznica na dugačku štapu.

5 *Povodom beatifikacije Hrvata Marka Krizina, Hrvatstvo.* 2 (1905.), br. 12, str. 3.

i Švindermanom... Među prisutnima vidjesmo mons. dr. Danu Šajatovića, mons. Ivana Göszla, kanonika Ivaniševića, dekana Pinterovića i Matkovića, župnika Mikića i Debeljaka, gradske zastupnike križevačke: Goluba, Horvata, Križa itd.

(...)

Sada predstavi preuzv. gosp. nadbiskup deputaciju grada Križevaca, koju je predvodio župnik križevački Ferkić, sa gradskim viećnikom g. Živkom. – Dr. Horvat predade sv. Otcu životopis bl. Marka Križevčanina.[6] – Sv. Otac im kaza, kako ih je veliko stiglo odlikovanje, tim što je nekadanji njihov sugrađanin proglašen blaženim.«[7]

U rujnu 1905. zagrebački nadbiskup Antun Posilović odlučio je da se u crkvama Zagrebačke nadbiskupije još jedanput svečano slavi onaj dan kada je papa beatificirao Marka Križevčanina:

»Proslava beatifikacije bl. Marka Krizina

Prema odredbi preuzv. gosp. nadbiskupa našega (...) imade se proslaviti svečano ovaj radosni dan, kad je sv. Otac Papa Pijo X 15. siječnja o. g. u Rimu našega zemljaka Marka Križevčanina ubrojio među blaženike na nebu, i ona veličanstvena slava u crkvi sv. Petra u Rimu na neki prem nepotpuni i slabi način u našoj prvostolnoj i po drugim crkvama nadbiskupije ponoviti. Za prvostolnu crkvu određeni su već dani 13., 14. i 15. listopad,[8] a za druge crkve opredijelit će vrijeme dotični župnici.?«[9]

Dne 14. prosinca saznali su čitatelji *Katoličkoga lista* da je na početku prosinca i u Križevcima bila višednevna proslava beatifikacije sv. Marka:

»... obavljena je proslava Krizinova u Križevcima, rodnom mjestu blaženoga Marka. U utorak u predvečerje trodnevnice pročitao je župnik Ferkić apostolski breve i otkrivena bi slika bl. Marka. Tom činu pribivale su sve civilne oblasti i preč. kaptol križevački.

Srijedu, četvrtak i petak služio je domaći župnik svečanu sv. misu, a propovijedali su prvi dan župnik glogovnički Fran Novak, drugi dan kateketa Zlatko Jambrečak, a treći dan župnik orehovački Aleksij Rožić. Treći dan pribivao je svečanosti kaptol križevački, civilne oblasti i okolišno svećenstvo. Preko 1000 duša pristupilo je k sv. sakramentima.«[10]

Godine 1905. slavljena je beatifikacija tada blaženoga, a danas svetoga Marka Križevčanina dva puta: prvi put u sredini siječnja te godine, a drugi put na početku prosinca. Oba je puta u proslavama sudjelovalo mnoštvo Križevčana, nekoliko tisuća, unatoč studeni i snijegu. Osim u križevačkim rimokatoličkim crkvama proslave su održane i u grkokatoličkoj katedrali Svetoga Trojstva.

Programi kojima danas Križevci slave blagdan sv. Marka Križevčana, raznovrsniji su nego nekada. Ipak tekstovi koji u starim novinama izvješćuju ili najavljuju svečanosti štovanja sv. Marka Križevčanina u Križevcima, dokazuju da su i nekadašnja štovanja bila boga-

6 Papi je svoju knjigu *Život blaženog Marka Križevčanina mučenika*, objavljenu u Zagrebu 1904., dao osobno autor Križevčanin Karlo Horvat.

7 *Audijencija Hrvata kod sv. Oca. Hrvatstvo.* 2 (1905.), br. 13 str. 1.

8 Povodom proslave beatifikacije Marka Križevčanina u zagrebačkoj katedrali u tiskari Antona Scholza u Zagrebu otisnuta je publikacija koja uz naslovni list ima tri stranice formata 16x8 cm, a naslov glasi: *Uspomena na proslavu beatifikacije blaženoga Marka Krizina mučenika Hrvata, Križevčanina, koja se vršila u prvostolnoj crkvi u Zagrebu dne 12., 13., 14. i 15. listopada 1905* (signatura primjerka u NSK: 189.292). Osim kratkog životopisa sv. Marka publikacija sadrži i kratku molitvu: »Blaženoga mučenika tvojega Marka, molimo Gospodine, molitvama neka budemo pomagani: da čijom se hvalimo pobjedom, postojanstvo u vjeri nasljedujemo. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.« Na zadnjoj je stranici pjesma posvećena sv. Marku:

Pjesma
Blaženomu Marku Krizinu mučeniku,
Hrvatu, Križevčaninu
(Pjeva se po melodiji: »Slava, slava, v`jek Bogu u visini!«)
1.
Tvoja duša, o blaženi Marko,
Uživa rajsko veselje i slast;
Ona smjerno sad Bogu se klanja,
I pjeva njemu u slavu i čast.
Licem u lice Ti gledaš ga sad,
Ne znaš za biedu a niti za jad,
Do v`jek si blažen i presretan.
2.
Svetim žićem Ti služio si Bogu,
Bijući svagda za spasenje boj;
Najzad muku Ti podnio si mnogu,
Za vjeru dao i život si svoj.
Al brzo bio svim mukama kraj,
Rajski Ti sinu v`jek trajući sjaj,
Nebo je plaća za život taj!
3.
I Tvoj narod sav hrvatski Te slavi,
U srcu gori mu ljubavi plam,
Moli Tebe, da zagovornik pravi
Budeš na nebu v`jek svima Ti nam.
Tebe zazivamo dušom sad svom,
Da štitiš vjeru nam, narod i dom!
Blaženi Marko, daj moli za nas!

9 *Proslava beatifikacije bl. Marka Krizina. Katolički list.* 56 (1905.), br. 38, str. 463.

10 *Proslava Krizinova. Katolički list*, 56 (1905.), br. 50, str. 605.

ta prigodnim događajima. Tako se, primjerice, 1925. godine nije u Križevcima obilježavala samo dvadesetogodišnjica beatifikacije Marka Križevčanina, nego je tada cijela Hrvatska, pa i Križevci, slavila tisućgodišnjicu hrvatskoga kraljevstva. Godine 1925., 7. rujna, u Križevcima je proslavljen vrlo svečano blagdan sv. Marka, o čemu postoje najave:

»BL. MARKO KRIŽEVČANIN, M. Soljačić, Zagreb, 1925., str. 32.

Građani grada Križevci žele da podignu svome dičnom sinu blaženom Marku Križevčaninu, mučeniku, u drevnoj crkvi sv. Križa dostojan spomenik. U tu svrhu, kako je već poznato, dobili su Hrvati na molbu preuzv. g. nadbiskupa zagrebačkog dra. Antuna Bauera dio svetih ostanaka blaženoga mučenika (stegno), koji je već prenesen u Zagreb i pohranjen u nadbiskupskoj dvorskoj kapeli do onoga dana, kad će biti svečano prenešen u Križevce.

Moći blaženoga mučenika bit će pohranjene na posebnom oltaru nasred crkve sv. Križa, koji će biti umjetnički izrađen. To bi ujedno bio najznamenitiji spomenik u Križevcima podignut domaćem blaženiku prigodom narodnoga tisućgodišnjeg slavlja. Slava će se obaviti na dan 7. rujna o. g. kad je blagdan blaženikov.

Za ovu je prigodnu slavu spjevao naš vrli katolički pjesnik prof. Marko Soljačić u Križevcima krasni oratorij, što ga je uglazbio križevački gradski kapelnik g. Jelinek [pogrješan podatak, op. autora]. Pjesničkim i religioznim zanosom ocrtan ukratko život i idealno djelovanje blaženoga mučenika Marka i njegovih dvaju drugova Pongraca i Grodeca, te najposlije mučenička smrt od nasilnih krivovjeraca kalvina, uz koje je fanatično prianjao i odmetnički knez Rakoczy. Predigra pak i epilog sastavlja alegorički pijev četvorice Hrvata, starice i zbora, gdje se slavi nepokolebiva vjera i mučeništvo blaženika, i stavlja se pod okrilje njegova zagovora njegov rodni drevni grad i patnička domovina, da po njegovu uzoru ostane vjerna svetoj katoličkoj vjeri, za koju lijevahu kroz vijekove naši oci svoju krv.

Brošurica se raspačava uz cijenu od 3 dinara, a čist je prihod namijenjen za podignuće oltara bl. Marka Križevčanina. Naručuje se kod čč. oo. Isusovaca u Zagrebu, Palmotićeva ul. 33 ili kod rkt. Župnog ureda u Križevcima. Knjižicu mogu lijepo upotrijebiti vlč. gg. vjeroučitelji, da je raspačavaju među školskom djecom, ili daju kao dar ministrantima.«[11]

U katoličkome je tisku godine 1925. izišla još jedna najava o štovanju sv. Marka u Križevcima na njegov blagdan 7. rujna:

»(…) Blaženi je Marko Hrvat, ures naše povijesti, a Hrvati kao da ne znaju za njega. Malo je Hrvata svetaca, a naš Marko Križevčanin već je upravo pred dvadeset godina službeno i svečano priznat i proglašen od sv. Crkve blaženim, pa kako se malo u nas slavi. Koliko ima blaženi naš Marko oltara u našim crkvama, koliko mu je domova ukrašeno njegovim slikama? Koliko Hrvata nosi njegovo ime?

Mi Hrvati slavimo ove godine tisuću godišnjicu našega kraljevstva i naše državne samostalnosti. Sada se mnogo spominju velikani slavne naše prošlosti i nepravde gdje kojem od njih nanešene s mnoge dobre volje nastojat će se popraviti. I slava našega blaženog Marka Križevčanina ima da bude obnovljena i što više proširena u našem narodu, koji i te kako treba sinova, kao što je on bio.

Za to se liepo zauzeo rodni njegov grad Križevci. Posredovanjem preuzv. g. nadbiskupa dr. A. Bauera dopremljen je liep dio kosti bl. Marka u Zagreb pa će se o njegovoj svetkovini prenijeti svečano u Križevce. Mnogo se za to zauzimlju uz preč. g. župnika M. Fržića »Braća hrv. Zmaja«. G. prof. Soljačić napisao je za tu zgodu krasan oratorij u čast bl. Marku, a uglazbio ga prof. Hranilović. Oratorij je tiskan i u novom Kalendaru Srca Isusova i Marijina za g. 1926. pa će se i tim vrlo lijepo iskazati štovanje našem Blaženiku Marku Kr.«[12]

Godine 1925. gimnazijski profesor u Križevcima Marko Soljačić (profesor u Realnoj gimnaziji od 1922. do 1928.) napisao je oratorij posvećen sv. Marku Križevčaninu, a Vjekoslav Hranilović (profesor u Gimnaziji 1921. – 1923. i 1937. – 1941.;

11 M. Soljačić, *Bl. Marko Križevčanin*, Zagreb, 1925., str. 32. *Katolički list*, 76 (1925.), br. 35, str. 446.

12 J. I., *Bogoslov Marko Križevčanin Hrvat-mučenik. Glasnik Srca Isusova*, 34 (1925.), br. 9, str. 213 – 214.

rođen 1900., umro 1949.; bio nastavnik pjevanja u Gimnaziji i Učiteljskoj školi) napisao je glazbu za oratorij. Iz tekstova najava proslave blagdana sv. Marka 7. rujna 1925., u kojima se autor oratorija Marko Soljačić apostrofira kao »profesor« i »vrli katolički pjesnik«, kao i iz činjenice da je u *Kalendaru Srca Isusova i Marijina za godinu 1926.* tekst oratorija potpisao »M. Soljačić, Križevci«, zaključujem da je križevački gimnazijski profesor Marko Soljačić onaj dugo vremena zaboravljeni katolički pjesnik Marko Soljačić (1896. – 1962.), koji je tridesetih godina predavao u zagrebačkim gimnazijama hrvatski jezik. Marko Soljačić napisao je roman *Prvi i jedini* (HKD sv. Jeronima, Zagreb, 1931.), biografiju sv. Dominika *Bijeli svetac* (HKD sv. Jeronima, Zagreb, 1934.) te libreto za operu *Sunčanica* B. Papandopula (praizvedba opere bila je 13. lipnja 1942. u HNK u Zagrebu, kada je Soljačić bio ravnatelj Drame HNK, redatelj je bio Branko Gavella) i operu *Svadba na suncu* Jurja Stahuljaka. Spjev *Misa* (Soljačić je napisao spjev u Križevcima, a dio je objavio u književnom časopisu *Hrvatska prosvjeta* 1926.), za koji je glazbu napisao Juraj Stahuljak, izveden je 1930. u HNK za Euharistijskoga kongresa u Zagrebu. U kojoj je mjeri Soljačić vrstan pisac libreta za opere, najbolje se vidi u činjenici da je nedavno opera *Sunčanica* obnovljena – HNK Ivana pl. Zajca u Rijeci postavio je Sunčanicu na svoju pozornicu 2008. godine. Soljačić je 1920. i 1921. uređivao đački katolički časopis *Luč*. Napisao je i više jezičnih savjetnika, bio je lektor u HNK u Zagrebu, ravnatelj Drame HNK 1943. te intendant HNK 1943. – 1945.

Da je glazbu za oratorij napisao križevački profesor glazbe Vjekoslav Hranilović, zaključujem iz podatka, koji se iznosi i u Soljačićevoj brošuri o sv. Marku Križevčaninu, kao i *Kalendaru Srca Isusova i Marijina za 1926.*, gdje je oratorij također objavljen, da je glazbu za oratorij napisao »N. Hranilović«. Kako nema podatka da je u Križevcima bio profesor glazbe između dvaju svjetskih ratova još neki Hranilović, uz Vjekoslava Hranilovića, smatram da je inicijal N. pogrješka te da autor glazbe jedino može biti Vjekoslav Hranilović.[13]

Oratorij je objavljen u brošuri Marka Soljačića *Bl. Marko Križevčanin (1580–1619)*, Zagreb, 1925., stranica 32, na stranicama 6 – 32. Oratorij je objavljen i u *Kalendaru Srca Isusova i Marijina za prostu godinu 1926.*, Zagreb, str. 97 – 103. Brošuru Marka Soljačića ne posjeduje Nacionalna i sveučilišna knjižnica, kao ni jedna zagrebačka javna knjižnica, a ni križevačka Gradska knjižnica *Franjo Marković*.

Da razdoblje komunizma nije bilo pogodno za javno pokazivanje pripadnosti bilo kojoj vjeri, pa tako i katoličkoj, dobro je poznato, ne samo iz osobnih iskustava mnogih koji su živjeli u doba komunizma, nego i iz sada već mnogih povijesnih studija napisanih o tome razdoblju novije hrvatske povijesti. Što se tiče Križevaca, situaciju što se tiče vjerskoga života u doba komunizma, posebno pedesetih i šezdesetih godina XX. stoljeća, dobro oslikava knjiga *Stjepan Kranjčić život i djelo.* O križevačkome župniku, umrlome na glasu svetosti, dr. Stjepanu Kranjčiću, koji je bio križevački župnik od 1952. do svoje smrti 1968., petnaestak autora objavilo je svoje radove, iz kojih je jasno vidljivo kako nije bilo moguće javno štovanje, štovanje na gradskim ulicama, sv. Marka Križevčanina u doba kada je župnikom bio dr. Stjepan Kranjčić – križevački župnik čak nije bio siguran ni u prostoru crkve, u koju su protucrkveni nasilnici upadali i maltretirali župnika i druge prisutne svećenike. Zato je križevački župnik Kranjčić jedino mogao u molitvi štovati sv. Marka, kao što svjedoče svjedoci Kranjčićeve svetosti Vladimir Palošika i Renata Husinec.

Palošika svjedoči o dr. Stjepanu Kranjčiću:

»Bio je preteča kulta sv. Marka Križevčanina u Križevcima. Zazivi Kranjčićevi kod večernjice bili su: blaženi Marko Križevčanine, moli za nas, sv. Ano, moli za nas. Njegov je nasljednik na tim temeljima priredio velebnu proslavu sv. Marka kakve ni u slobodnoj Hrvatskoj nije bilo. A Kranjčić je neizostavno zazivao sv. Marka kod večernjice, obvezno je to bilo, ili iza litanija u jednom trenutku.«[14]

Izjava Renate Husinec:

13 Vjekoslav Hranilović uglazbio je i pjesmu Đure Arnolda *Sva je gora eno bijela* za mješoviti zbor a capella.

14 Izjave Vladimira Palošike i Renate Husinec uzete su iz Arhiva o dr. Stjepanu Kranjčiću Udruge za promicanje znamenitih Križevčana *Dr. Stjepan Kranjčić* u Križevcima.

»Majka Božja i Marko Križevčanin bili su mu glavni.«

Vlč. Stjepana Kranjčića i sv. Marka Križevčanina povezuje isto ponizno srce koje ih je vodilo kroz život i kojemu su podredili svoj intelekt, intelekt koji je po svojoj naravi sklon oholosti. Stjepan Kranjčić u komunističkome režimu i nije mogao drukčije štovati tada još bl. Marka Križevčanina nego molitvom, a veliko javno štovanje sv. Marka Križevčanina godine 1969. nije bilo zasluga župnika Vida Cipriša, nego posljedica postupnoga političkog »otapanja« odnosa između Vatikana i komunističke Jugoslavije (nakon prekida diplomatskih odnosa na kraju godine 1952. zbog imenovanja zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca kardinalom), koje je počelo 25. lipnja 1966. potpisivanjem *Protokola* u Beogradu »o razgovorima koji su vođeni između predstavnika vlade SFRJ i Svete Stolice, u svrhu sređivanja odnosa između jugoslavenske vlade i Katoličke crkve. Tim je protokolom potvrđeno da su se vlade SFRJ i Svete Stolice sporazumjele o razmjeni poluslužbenih predstavnika.«[15] Odnosi su u potpunome diplomatskome smislu ponovno uspostavljani razmjenom veleposlanika 1970. godine. Poznate su i zasluge kardinala Franje Šepera u promicanju javnih vjerskih manifestacija u Hrvatskoj. Svakako se može prihvatiti i ocjena Vladimira Palošike da velikog okupljanja vjernika i velikoga štovanja sv. Marka Križevčanina godine 1969. ne bi bilo da nije bilo šesnaestogodišnjega djelovanja župnika Kranjčića. Jer, svima je poznato da se dobro stvara samo upornim i dugotrajnim radom, a preko noći se nešto može samo uništiti.

Osmog siječnja 1968. papa Pavao VI. imenovao je zagrebačkoga nadbiskupa kardinala Franju Šepera za pročelnika Sv. kongregacije za nauk vjere. »Franjo Šeper bio je prvi Hrvat i prvi netalijan koji je dobio taj visoki položaj u Crkvi. Kao kardinal, Franjo Šeper je izrastao možda u prvu osobnost Crkve u Hrvata. Promicao je svečane vjerske manifestacije u mnogim mjestima (Sinj, Šibenik, Đakovo, Pula, Trsat) i hodočašća (u Sv. Zemlju, Rim, Lurd, Solin, Nin). Pohodio je hrvatske iseljenike u SAD-u (1966.) i Kanadi (1967.) te iseljenike radnike zaposlene u Njemačkoj, Italiji i Austriji. Inicirao je zajedno s Karlom Balićem održavanje Marijanskog i mariološkog kongresa u Zagrebu i Mariji Bistrici (1971.).«[16] Tako 1969., primjerice, prvi put počinju u komunističkoj Jugoslaviji organizirana bolesnička hodočašća iz Hrvatske u Lurd, a kardinal Franjo Šeper, kao vrlo visoki vatikanski državni službenik, vodit će misna slavlja na javnim prostorima – 7. rujna u Križevcima u povodu 350. godišnjice mučeničke smrti sv. Marka Križevčanina, a 14. rujna na Trškome vrhu u povodu 300. godišnjice svetišta. Također je kardinal Franjo Šeper bio prisutan proslavi 350. godišnjice mučeništva sv. Marka Križevčanina, održanoj u proljeće 1969. u Vatikanu, a koji je prethodio proslavi u Križevcima:

»U nedjelju 20. travnja, u dvorani Papinskog zavoda Germanicum-Hungaricum u Rimu izvedena je praizvedba dramske kronike ›Marcus Crisinus‹ (hrvatski original ima naslov ›Posuđivači očiju‹), koju je napisao književnik Hrvoslav Ban.[17] Predstavu su povodom 350. godišnjice mučeništva bl. Marka Križevčanina, u režiji Wernera Guballa i scenografiji Hans-Fritza Werlinga, izveli pitomci kolegija. Tom su prigodom studenti Hrvati Zavoda priredili izložbu ›Marko Križevčanin i njegovo vrijeme‹.

Jubilarnoj proslavi u zavodu Germanicum-Hungaricum prisustvovali su kardinali Franjo Šeper i Josip Slipy, general franjevaca-konventualaca o. Basile Heiser, istaknuti hrvatski učenjak o. Stjepan Krizin Sakač D. I., poznati teolog o. Karlo Balić OFM, osobni izaslanik odsutnog rektora papinskog sveučilišta Gregorijane o. Josip Fuchs, D. I., rektori msgr. Đuro Kokša i msgr. Zagon, urednik revije »Veritas« o. Ivan Ćuk OFM Conv., zastupnik hrvatske provincije isusovaca o. Josip Antolović D. I., i mnogi drugi ugledni gosti.

Pozdravne telegrame su, među ostalima, poslali: kard. Marella, biskupi Kuharić, Bäuerlein i Jenko, zatim križevačka župa, književno društvo sv. Ćirila i Metoda, sestre Milosrdnice, advokat

15 Akmadža, Miroslav, *Franjo Šeper: mudrošću protiv jednoumlja*. Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije *Tkalčić*, Zagreb, 2009., str. 241.

16 Cvrlje, Vjekoslav, *Znameniti Hrvati pri Svetoj Stolici*. Školska knjiga, Zagreb, str. 208 – 209.

17 Hrvatski književnik Hrvoslav Ban (1924. – 2000.), franjevac, posljednje je godine života živio u franjevačkome samostanu na Humcu kod Ljubuškoga, gdje je i pokopan, pa bi tekst drame o sv. Marku Križevčaninu trebalo potražiti u ostavštini Hrvoslava Bana, koja se vjerojatno nalazi u franjevačkome samostanu na Humcu.

dr. Zlatko Kuntarić, mnogi Hrvati iz Amerike i brojni drugi crkveni dostojanstvenici iz domovine i inozemstva, redovničke kuće, kongregacije, župe, redakcije katoličkih listova te svećenici i vjernici.«[18]

Pred kraj kolovoza *Glas Koncila* najavljuje proslavu tada još bl. Marka u Križevcima:

»U nedjelju 7. rujna sprema se jubilarna proslava 350. godišnjice smrti blaženog Marka Križevčanina u njegovom rodnom gradu Križevcima. Prije blagdana obavit će se trodnevnica. Na sam dan 7. rujna u 7 sati otvorenje izložbe o blaženom Marku. U 9,30 biskupska misa i blagoslov nove slike blaženog Marka. Nakon mise će biti prenesena u procesiji u crkvu svetog Ladislava, koja tom prilikom dobiva kao drugog zaštitnika blaženog Marka. Poslije podne salezijanski klerici iz Križevaca izvode scenski prikaz blaženikova života prema tekstu Hrvoslava Bana. (…)

Kako je crkva svetog Ladislava u Križevcima, koja će od sad biti zvana crkvom blaženog Marka, dosta ruševna, župnik je poduzeo korake da se popravi zasad barem pročelje. On se obraća na sve da mu pomognu u ovom nastojanju.«[19]

A evo izvješća s proslave u *Glasu Koncila*, koji u tom broju, na prvoj stranici, nosi naslov: »DESECI TISUĆA VJERNIKA OKO KARDINALA ŠEPERA NA PROSLAVAMA U KRIŽEVCIMA I KRAPINI«:

»Kardinal Šeper u Križevcima i Krapini

Pročelnik rimske Kongregacije za nauku vjere kardinal Franjo Šeper boravio je od 6. do 17. rujna u domovini, u Zagrebu. Tih je dana sudjelovao u dvije značajne vjerske manifestacije. U Križevcima 7. rujna, vodio je veliku svečanost povodom 350. obljetnice mučeničke smrti hrvatskog blaženika Marka Križevčanina, a 14. rujna došao je kao hodočasnik na Trški Vrh kraj Krapine da proslavi 300. obljetnicu Marijina svetišta.

Proslava u Križevcima okupila je oko 8 tisuća vjernika iz samih Križevaca i svih susjednih župa. (…)

Na početku svečanosti u nedjelju 7. rujna, kardinal Šeper je blagoslovio veliku sliku bl. Marka u župnoj crkvi. Zatim je golema procesija prošla kroz grad noseći sliku u crkvicu bl. Marka. Široka glavna ulica u Križevcima bila je zakrčena tisućama ljudi. Na čelu su stupali muškarci, tisuće njih. Brojni svećenici bogoslovi i časne sestre, zatim Kardinal u pratnji biskupa Kuharića i predstavnika Kaptola. Svečana misa slavila se u parku uz crkvicu bl. Marka. Kardinal je u prigodnoj propovijedi ukratko prikazao životni put našega mučenika, te iz njegova primjera izveo tri poruke: da ostanemo vjerni Križu, Mariji i Papi.

(...)

Poslije podne je u dvorani Doma kulture Narodnog sveučilišta održana prigodna akademija; salezijanski klerici izveli su dramsku kroniku o životu blaženoga Marka u dva čina (pet slika) od mladog katoličkog književnika Hrvoslava Bana.

Navečer su u dvorištu grkokatoličkog biskupskog dvora održali koncert katolički mladići, nedavno stvoren VIS »Veritas« iz Zagreba.«[20]

U zdravici kardinalu Šeperu Franjo Kuharić, tada još biskup, izrekao je riječi, koje su, od svih riječi zabilježenih na štovanjima sv. Marka Križevčanina u Križevcima, izrečene ponajviše u duhu poniznoga srca sv. Marka:

»Koji su na visokim položajima moraju se dublje spustiti – pozdrav biskupa Kuharića.

U zdravici za stolom prigodom proslave 350. obljetnice smrti blaženoga Marka Križevčanina 7. rujna, mons. Franjo Kuharić, administrator zagrebačke nadbiskupije, pozdravio je dosadašnjeg nadbiskupa kardinala Šepera ovim riječima:

(...) Vi ste ovdje uvijek kod kuće. Ja znam da je vaše srce u Hrvatskoj, u Zagrebu. Visoki položaj koji vas je pravno odijelio od vaše nadbiskupije nije vas od nje rastavio, nego vas je još jače utkao u nju. Jer oni koji su na visokim položajima moraju se još dublje spustiti u Božji narod da bi ga svojim autoritetom, svojom riječju, svojom molitvom i patnjom sve više okupljali, da bi ga sačuvali u jedinstvu i u ljubavi. [podcrtao autor] (...)

Dok nas je ovdje danas okupila uspomena na jednoga mučenika – a mučeništvo je najveće svjedočanstvo vjere – sjetimo se i svih mučenika

18 *Krizinovo u Rimu. Glas Koncila*, 7 (1969.), br. 10, str. 7.

19 *Krizinovo u Križevcima. Glas Koncila*, 7(1969.), br. 17), str. 13.

20 *Kardinal Šeper u Križevcima i Krapini. Glas Koncila*, 7 (1969.), br. 19. str. 8 – 9.

Crkve Božje u našem narodu, sve do najnovijih vremena. Baš ti mučenici zalog su nade da će po njihovoj žrtvi, po njihovoj ljubavi Bog dati svojoj Crkvi milost da prebrodi krize i da – ponovno ojačana, pomlađena i posvećena – kroči kroz povijest čovječanstva i u čovječanstvu, prema svome Eshatonu. Zato neka i nas sve obuhvati duh mučeništva, da budemo pripravni i cijenom života plaćati vjernost Isusu Kristu i njegovoj Crkvi.«

Neka svete riječi kardinala Franje Kuharića, izrečene na plodovima molitve hrvatskih svetaca, budu putokaz i današnjim pastirima Crkve u Hrvata. Na hladnoći, u svakojakom nevremenu okupljali su se Križevčani molitvama oko svojega sv. Marka, u križevačkim prekrasnim crkvama, tijekom više od stotine godina, njegujući poniznost i ustrpljivost svojih srdaca.

LITERATURA

AKMADŽA, Miroslav (2009): *Franjo Šeper : mudrošću protiv jednoumlja*. Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije *Tkalčić*, Zagreb.

CVRLJE, Vjekoslav (2004): *Znameniti Hrvati pri Svetoj Stolici*. Školska knjiga, Zagreb.

GLAS KONCILA, 1969.

GLASNIK SRCA ISUSOVA, 1925.

HRVATSTVO, 1905.

HUSINEC, Renata – DELIĆ, Petar (1999): *Gimnazija u Križevcima*. Matica hrvatska Križevci, Križevci.

KATOLIČKI LIST, 1925.

KOŽUL, Stjepan (2010): Bjelovarsko-križevačka biskupija. U: prir. Ante Crnčević, Miroslav Martinjak, *Euharistijsko slavlje prigodom uspostave Bjelovarsko-križevačke biskupije i biskupsko ređenje prvoga bjelovarsko-križevačkog biskupa mons. Vjekoslava Huzjaka*, Odbor za pripremu proslave uspostave Bjelovarsko-križevačke biskupije i ređenja prvoga bjelovarsko-križevačkog biskupa, Bjelovar, 5 – 19.

MIKLENIĆ, Ivan, ur. (2009): *Stjepan Kranjčić, život i djelo*. Glas Koncila, Zagreb.

MIKLENIĆ, Ivan, ur. (2009): *Sv. Marko Križevčanin u prilozima Glasa Koncila*. Glas Koncila, Zagreb.

MILOSAVLJEVIĆ, Rade (1988): *Leksikon Križevčana : prilog poznavanju povijesti Križevaca i križevačkog kraja*. Povijesno društvo Koprivnica, Križevci.

PEKLIĆ, Ivan (1995): *Hrvatski mučenik sveti Marko Križevčanin: život sv. Marka Križevčanina*. Veda, Križevci.

PETEŠIĆ, Ćiril 1998): *Sveti Marko Križevčanin – Krizin : bibliografija*. Croatica christiana periodica, 22 (42):220 – 246, Zagreb.

SOLJAČIĆ, Marko (1926): *Bl. Marko Križevčanin : oratorij*. Kalendar Srca Isusova i Marijina za prostu godinu 1926, 21, 97-103.

STUPARIĆ, Darko, gl. ur. (1997): *Tko je tko u NDH : Hrvatska 1941. – 1945.*, Minerva, Zagreb.

Summary

Worshipping St Marko Križevčanin in Križevci between 1905 and 1969

Keywords: St Marko Križevčanin, worship of St Marko Križevčanin, Križevci, Croatian saints

The worship of St Marko of Križevci is described through four events:

1- ceremony of beatification of Marko Križevčanin in 1905;

2- twentieth anniversary of his beatification in 1925;

3- worship of Marko Križevčanin in the communist Yugoslavia during Dr Stjepan Kranjčić (parish priest 1952-1968);

4- 350th anniversary of St Marko Križevčanin's martyr's death, in 1969;

Daily paper '*Hrvatstvo*' gave a thorough account of the feast organized upon the beatification process in 1905. The paper was published in Zagreb by the Catholic Publishing Society from 1904 to 1910. In 1905 its editor was Fran Plevnjak. The feast started in the city streets, where, in spite of great cold, a huge crowd gathered including all city craft-guilds and school youth, who formed a procession from St Ana's Church to the Holy Cross Church. A solemn mass was held in the later and a sermon was given by the priest Dr Juraj Cenkić.

In 1925 Križevci celebrated the twentieth anniversary of Marko's beatification and for that occasion an oratorio inspired by the life of Marko was performed. The authors of the work were two teachers of the Križevci high school: lyrics by Marko Soljačić, music by Vjekoslav Hranilović. Marko Soljačić was a known Catholic poet who wrote librettos for a few operas and later became theatre manager in the Croatian National Theatre of Zagreb (1943-1945).

In communist period the Reverend Dr Stjepan Kranjčić was parish priest for sixteen years (1952-1968). In those rough times for the Catholic Church the Reverend Kranjčić encouraged the faithful to worship Marko Križevčanin in their prayers.

After the 1966 Protocol had been signed between the Holy See and Yugoslavia, the Catholic Church in Croatia gained more freedom, which was brought to climax in 1968 when the Archbishop of Zagreb, Cardinal Franjo Šeper was appointed chairman of the Congregation for Religious Doctrine. The year 1969 witnessed two great church events in September: in Trški vrh near Krapina the tercentenary of a renowned Mary-dedicated shrine was celebrated and Križevci saw the 350th anniversary of martyr's death of Marko Križevčanin. Cardinal Šeper, a great promotor of massive religious manifestations in Croatia, led both of these ceremonies in the open. 8000 believers participated in the worship organized in Križevci.

From the stated examples the author concludes that Križevci inhabitants have continually worshipped St Marko Križevčanin since 1905 and recognized in the saint the basic values of chastity: humbleness, modesty and perseverance in Catholic faith.